

ACC. N:R M. 15246: 1-4.

Landskap: Bohuslän Upptecknare: Gösta Olsson, Lund
Härad: Skängeväs Berättare: Gerdta Niklasson, Lyse
Socken: Lyse Berättarens yrke: änka eft. hemäg. K. Niklasson
Uppteckningsår: 1961 Född år 1880 i Lyse

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Jordbruk. s. 1-4.

Vagnmakare m. fl. hantverkare. s. 2

Emigration till Amerika. s. 2.

"Friggelylp" s. 3

Stenkävare. s. 4

m. m.

Karl köpte Brandseröd 1917, då vi flyttade hit från ett litet ställe i Gullmarskogen. Djurbesättning då: 4 hästar, 16 kor, 10-15 får. Mesta ullen lämnade vi genom Systrarna Knutsson i Lysekil till filtfabrik. Det var krångligt med får, svåra att stänga inne, och omkr. 1945 slutade vi med fåravel. Mjölproduktion huvudinkomsten för alla gårdarna i grannskapet då och nu, här har inte skett så stora förändringar.

Tjänstefolk hade vi året om, en dräng och en piga, i regel från småställen i socknen, dessutom daglönare då arbetet inte hanns med.

Inget fiske. På 1920-talet hade några bondpojkar här en landvad, fiskade till husbehov och ibland till salu. Tror icke någon härifrån var ute som sjöman; gårdarna här så goda att de födde sitt folk.

Spannmål sålde vi, bl.a. till åkare i Lysekil och sömlutsäde till mindre gårdar i Lysekil. Aldrig sålt stråfoder, utan i dåliga år t.o.m. fått köpa. Två dagar i veckan, onsdag och lördag, körde vi mjölk till Lysekil. Mjölken från dagarna däremellan kärnade vi till smör. I stan hade vi fasta mjölk-, smör- och potatiskunder. Vi slutade kärna och köra mjölk och smör till stan 1938, då vi började lämna mjölken till Dinglemejeriet. Slaktare i stan tog våra slaktprodukter, och vi fick ta det låga pris de bjöd; en del fläsk och kött sålde vi till våra fasta kunder. Våra pojkar köpte, alldeles efter de gått och läst, en del levande kalvar för 15 kr st., slaktade om kvällarna efter den vanliga arbetsdagens slut och sålde i stan för 1 kr/kg, kunde tjäna en femma eller något mer på varje kalv. Vi hade mycket bi det första, 6-7 vinterliggare med oss från Gullmarskogen, men de trivdes tydligen inte här, dog ut. Torghandel bedrev vi inte; det gjorde mindre ställen, som mera var tvungna inrikta sig på allt möjligt som kunde ge pengar.

Här fanns en del lövträd, som just och jämt räckte till husbehovsbränsle, men stor areal var planterad med barrskog 1910-14.

Gården har ingen sjömark, så sommarnöjesindustrien har vi varit helt utanför. Några grannar har sålt flera tomter till sommarstugor. Begynnelsen för badgäströrelsen var Alsbäck, med restaurang från omkr. sekelskiftet. Stranden utmed Gullmarn följde efter med uthyrning och tomtförsäljning.

Våra hästar har varit övervägande ardenner, som vi själva fött upp på gården.

2-hjuls långkärra var det enda här förr att köra hö och säd på. Riktiga vagnar kom inemot 1920-talet, men en granne i Korseberg hade kvar långkärra och använde den ibland ända till omkr. 1935. Då vi köpte gården 1917, skaffade vi också stor parvagn. Jag har aldrig sett någon bromsanordning på lantbruketskördon.

Den förste vagnmakaren i våra nejder var Larsson i Munkeby, Dragsmark, på 1800-talets slut; gjorde kompletta vagnar, som bestogs av gamle smed Persson i Lysekil. Vår första vagn hade ungefär 2 tum breda hjul. På 1920-talet kom en lag: hjul skulle vara 8 cm breda för enbetskörning, 10 cm för parkörning och tyngre körning-- detta gällde trafik på allmän väg - och socknens snickare och hjulmakare (Wallén i Skår och Artur i Finsbo) fick mycket arbete med att göra om gamla hjul, och det blev stor efterfrågan på björkvirke och mycket knorrande bland bönderna. Gårdens första gummihjulsvagn köptes färdig från fabrik 1945.

Efter slakt på gården skickade vi in och lät bereda hudar, och detta läder använde Karl till att göra tömmar och laga gårdens selar vintertid. Han var mångsysslare, snickrade själv karmar till kärror och vagnar och reparerade.

2 bröder till mig for till Amerika, då tiderna var som sämst men kom senare igen. En del andra emigrerade också, tog efter dalslänningarna som for ut massvis.

Grannlaget fick el.ström 1938 genom Lyse el. distributionsförening, men Karl var rädd för allt vad föreningar hette och gick inte med förrän 1940.

Lyse var skoglöst intill skogsplanteringarna på 1910-talet. Sågat virke fanns inte på närmare håll än vid sågen vid Munkedals bruk. Jag minns in på 1910-talet, att den bonde, som skulle bygga hus eller lagård, fick med sig kanske 12-14 andra körare med hästar och långkärror, å så drog de iväg i långt följe till Munkedal och var tillbaka på andra dagens kväll. Den de körde för bjöd på mat, brännvin ur en kagge och efter körningen kalas. De som körde med gjorde "tiggehjälp" och fick alltså inte betalt. Någon gång på 1880- och 90-talen kom norska skutor och lossade virke och tegel i Alsbäck. Det var en hel del handel över Alsbäck, det var ju enda hamnen i Lyse intill Gullmarn. Man fraktade ut säd däriifrån, och min man berättade, att han i mycket unga år var med ombord på skutorna, i lastrummet, och trampade korn - man hällde säden lös i lastrummet och trodde väl, att trampandet skulle ge utrymme för större last.

Folket på västra sidan om järnvägen i Lyse var mer med sin tid, var föregångare i socknen förr i tiden, men nu har det jämnat ut sig; de hade ju de bästa jordarna, var först med t.ex. täckdikning (kring sekelskiftet) och konstgödsel.

Av mina 5 söner är en död, en har vulkaniseringsverkstad i Lyse, och 3 är lantbrukare. En av dem brukar vår gård sedan 1943. Han har nu 2 hästar och ca 20 kor. Hade dräng till för 3 år sedan, fortfarande piga (trotjänarinna sedan 1917). Helt maskinellt, alla moderniteter utom skördetröska. Säljer ved (till bl.a. bönderna längre ut i Lyse), massaved och timmer.

Alla gårdarna här säljer nu skog, och alla hade avverkningsskyldighet under sista kriget. En välsignelse att det planterades skog i denna socknen.

Det var smått för allt folk i Lyse i sin helhet förr, och bönderna hade det inte rart, bodde dåligt och åt enkelt.

Jag tror, att bergägarna använde sina nya inkomster till att i första hand reparera hus och lagårdar eller bygga nytt. Här i denna del av Lyse hade vi inga möjligheter till såna extra inkomster, annat än att Karl och hans kompisar gick och lastade sten i t.ex. Rixö, men det blev inte så mycket. Jag har hört, att stenkörarnas fruntimmer fick slita extra hårt. De som körde i berget fordrade mer och stabilare mat än vanligt, det blev mer av bak, tvätt och lagning, och när karlarna var borta skötte fruntimren lagården och en del utearbete.